

РАДА

газета політична, економічна і літературна
ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.
Рік четвертий.

Адреса редакції і контори:
у Києві, Велика Підвальна вул. д. 6,
біля Золотих воріт.
— Телефон редакції 1458. —
Телефон Друкарні 1069.
Умови передплати на р. 1909.

на рік	на 6 м.	на 3 м.	на 1 м.	на 1 м.	на 1 м.	на 1 м.	на 1 м.	на 1 м.	на 1 м.	на 1 м.
11 м.	10 м.	9 м.	8 м.	7 м.	6 м.	5 м.	4 м.	3 м.	2 м.	1 м.

Плат. 1 на рік можна виплачувати частками: в 2 строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 3 карб., в 3 стр.: на 1 янв. 2 карб., на 1 мар. 2 карб. і на 1 май 2 к., або порокр. на протязі перш. шосто місяця.
За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб., 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 к., на 1 міс. 1 карб.
Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.
За зміну адреси 30 коп.

Автори рукописів повинні подавати своє прізвище і адресу. Редакція може скорочувати і змінити статі; більші статі, до друку негодячі, переходять в редакції 3 місяці і видаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок петіту попередю тексту або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз.

Приймається передплата на рік 1909

на українську

політичну, економічну і літературну газету (рід видання четвертий)

РАДА

яка виходить у Києві що-дня, окрім понеділків і днів після свят, українською мовою по програмі звичайних великих політичних газет

Напрямок газети неупартійний демократично-поступовий

Особливу увагу РАДА звертає на місцеве життя провінції.

Власні кореспонденти в столицях і по всіх значніших містах України

РАДА має в Дерзавній Думі і Державній Раді кореспондентів

Власних

3 1-го Януаря розмір газети побільшено

Хто доплатить до рокової передплати ще 2 карб., той матиме.

3 додатком

8 карб. ДОДАТОК:

М. Аркас: *Історія України-Русі*

на веленому папері, багато ілюстрована (210 малюнк. портретів, 9 карт у фарбах, 4 родоводи), в російській оправі англійського колектору. Книжка коштує з оправою і пересилкою в окремому продажу 4 р. 75 коп.

Умови передплати у заголовку.

Пробні числа надсилаються даром.

482-17

Городський театр.

Сьогодні, 7-го, апр., 4-та гастроль **Валькірія**. П'ят. о 7 1/2 г. в. Завтра, 8-го, арт. Імпер. театр. **І. В. Ершова** — гастроль артиста Імперат. театр.
Ф. І. Шалаяпіна — **Русалка** — 9-го, у 16 раз з **Сандрильона**.
(Золушка), 10-го, **Ф. І. Шалаяпіна** — **Борись Годуновъ**. 11-го, гастроль **І. В. Ершова** — **Ф. І. Шалаяпіна** — **Жизнь за Царя**.
Валькірія. 12-го, гастроль **Ф. І. Шалаяпіна** — **Борись Годуновъ**.
13-го, гастроль **Ф. І. Шалаяпіна** — **Борись Годуновъ**.
На гастролі Ф. І. Шалаяпіна всі білети продані.

Вже вийшла з друку четверта нижня журналу:

„ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІСНИК“

ЗА МІСЯЦЬ КВІТЕНЬ.

З М І С Т:

Мих. Грушевський: В сороз восьми роковина Шевченка:—Ольга Кобилянська: „В невідомо раню віле ковала“ (оповідання);—П. Напельгородський: Холодний вітер вше поєм...;—Іосип Пеленський: Новий стиль;—Дніпрова Чайна: Шевчів притулок;—Христя Алчевська: З моїх дум;—Мих. Грушевський: По світу. З подорожних вражень: Неаполь, світла і тінь. Видовища Неаполя;—Василь Кравченко:—Над морем. (Оповідання);—Ю. Будяк: Записки учителя. 1899—1906;—Ів. Щербатюк: З альбому селянина: Берічка, Хаватія;—А. Я.—В аграрні рухи на Україні 1905—1906 р.р.;—Люсен Денав: Образки: Жібраки, Три арешти. Перев. Н. Романович;—Іван Раковський: Ювілей ідей розвою. Дарвін і дарвінізм;—В. К.: Весна російсько наувадала;—Євген Левіцький: Чесько-німецький спір;—Г. Байраченко: І знов весна!;—Й. Байер: Сила віри. Роман в черек. В. Патареської;—М. Гехтер: З Українського життя: Наші муніципалітети;—М. Лозинський: З австрійської України;—Бібліографія. Книжки відіслані до редакції. Оголошення. Зміст V кн. Д. Н. Вістника.

Редакція і головна контора: Київ, Вел.-Володимирська, № 28.

ПЕРЕДПЛАТА НА ВИДАННЯ КИЇВСЬКЕ:

на рік 8 руб.; для незаможних учнів, студентів, сільських учителів, нижших служачих, робітників і селян 7 руб., але тільки коли вони передплатують журнал просто з контори.

На пів року 4 руб. 50 коп.

Передплату можна присилати також по одному рублю на перше число кожного місяця, кому трудно прислати більше відразу. Книгарям і всяким посередникам від передплати 5%, але тільки в тім разі, коли передплата виплачується повна (8 руб.) і вся відразу.

Повні комплекти за 1907 р. і за попередні роки продають ся по 8 руб.

Видавець М. Грушевський. 3-711-1 Редактор С. Веселовський.

Видавництво „ЧАС“ у Києві

Вийшов з друку листок:

Життя Тараса Шевченка

Портрет Шевченка (в шапці); Шевченко над Дніпром, малюнок Трутовського; портрет Шевченка, малюнок Красицького; Шевченко молодим, власноручний портрет; Шевченко у неволі, малюнок Трутовського; хата Шевченка, власноручний малюнок; могила Шевченка. Ціна 3 коп., на гарному папері—15 коп. Продається в Києві, в книгарнях „Літературно-Наук. Вістника“, Велика Володимирська № 28 і в „Українській книгарні“, Вєзвєвська № 8. Весь прибуток од продажу цього видання призначено на пам'ятник Т. Шевченкові у Києві. 00-757-1

ГОЛОВНЕ ДЕПО

музичних струментів і нот

Г. І. ІНДРЖИШЕКА

ПЕРЕНЕСЕНО

У НОВЕ ПОМЕШКАННЯ НА ХРЕЩАТИНУ, № 41.

старе помешкання передається.

тд.—353—112

Око за око.

Перед нашими очима перейшов оце допіру величезної ваги факт, що напевне займе не аби-яке місце в стосунках двох близьких націй і на довго покладе свій слід на них. Поволенням присудом над Мирославом Січинським польське громадянство, властиво па-ночці його сфери, сказали своє слово. Отже повинні й ми оцінити його з погляду не скороминущих політичних настроїв, а сталих принципів, які виявилися в цьому слові і які теж мають сталий характер—постійної лінії поводження, яку ваяло що до українського народу польське громадянство. Лінія ця така визначна, що вона може більше промовити до розуму й серця всього нашого народу, без огляду на політичні кордонні, ніж тисячі всяких гарних слів та обіцянок.

Од пострілу Січинського минав рік, цілий рік молодий юнак прожив під вагою засуду, а ми всі, земляки його, під вагою страшного питання: неже ти, хто знов судитимуть його, за цей час не одумаются, не опізнаються, не розважуть, що роблять на довгі-довгі часи своїм засудом? Бо коли ще в першій момент можна було хоч до деякої міри зрозуміти ті дикі крики, що залунали з польського табору, то тепер такі крики вже цілком незрозумілі; коли перший засуд можна було пояснити й виправдати—знов до деякої міри—підвищеною реакцією на несподіваний утвоч Січинського, то чим пояснити й виправдає польське громадянство такий засуд тепер? За цілий рік можна було з холодного крові розважити і причини, і наслідки акту Січинського, можна було зміркувати, що зробить його смерть з рук ката, яке вражіння викличе серед тих, хто не може байдужо ставитися до долі свого рідного краю. Часу на це було досить. І час цей для польського громадянства марно пропав. Воно нічого не забуло з того, що треба було забути, і нічого не навчилося з того, чого мусило навчитися. Цілий рік воно аранжувало судові справи над прихильниками Січинського, цілий рік цькувало українців. На останні ж устами присяжних суддів воно поновило свій страшний і неоправданий засуд і цим покляло нову, останніми часами найтяжчу межу, цеглину на будівлю старої ворожнечі між близькими народами. Засуд Січинського на смерть, не маючи в собі тепер навіть того чисто позерхового оправдання, яке можна було дати йому горік, являється, як бачимо, актом голої помсти, дикої і не оправданой, і за такий матиме його цілий український народ, що доходить вже до свідомости. „Око за око і зуб за зуб“—ось який стародавній закон пригадали собі польські судді, ось що промовили вони українському народові. Ми, паюючи польське громадянство, так казали вони своїм засудом,—і далі дивитимеся на український народ як на підставу для свого добробуту, а коли та жива підстава звяжеться захитатися, щоб своєю волею захити, то ми скористуємося з сили, що в своїх руках маємо, й поставимо їй страхом шибениці знов на старе місце.

Так ми мусимо зрозуміти те слово, що почули од польського громадянства в формі нового засуду Січинського. Слово це, підкреслене шибеницею, певна річ, не до згоди веде, а до ще більшої ворожнечі, бо ще ніколи шибениця не затвержувало згоди і доброго ладу. І коли ворожнеча спалнає великим полум'ям—не ми тому винні будемо, а ті, хто не зміг стати по-над егоїстичний настрої, по-над зоологічний потяг—дікої і неспотрібної помсти над супротивником. Кров і Потоцького, і Січинського впаде на голову тих низькококих людей, що ніяк не можуть вийти по-за межі лютого закону: „око за око“...

Наука націоналістам.

Напружено, не одводячи очей, дивляється тепер всі на Туреччину. Про неї тільки й мова йде зараз і в газетах, і так поміж людьми, де збились двоє-троє чоловіка. В розмовах про події в Туреччині найбільше

вгадують, що візьме гору, чи революція, чи навпаки—контр-революція і хто кого подужає, чи контр-революціонери младотурків, чи навпаки, младотурки—революціонери. Міркування і вгадування ці, здебільшого необгрунтовані, висловлюються навмання і на диво дуже мало опираються на фактичну основу подій і завадто мало звертають уваги на глибокий аналіз контр-революційного руху. Одні вбачають тут сторону „інтригу“ і вгадують, хто ту „інтригу“ повів,—чи Германия, чи Австрія; другі кажуть, що контр-революція,—це діло рук султанових; треті визнають і перше і друге, а окрім того додають ще міркування про те, що корінь теперішніх подій лежить в самому проунціанстві і т. в. І тільки вряди годи доводиться почути чи побачити на газетних сторінках згадку і певну вказівку на те, що й справді лежить в основі контр-революційного руху в Туреччині. Треба погодитися з тим, що нічого ні султан би не вдіяв, нічого б й „інтрига“ не зробила, як би не було ґрунту, на якому чи рука султана, чи чиясь інша могла посягати контр-революційне насіння. Бо як би таке насіння хотів посяти, то без ґрунту воно не вийшло б і не погнало б стебла. Конституцію здобули Туреччині младотурки. Здобули вони її не самі, а вкупі з всіма іншими національними елементами, з яких складається турецька держава. Тим часом младотурки, користуючись з своєї міцної й дужкої організації, повели справу так, що їхні депутати пройшли до парламенту найбільше,—чоловіка з півтора ста. Захопивши таким чином в свої руки владу, і написавши на своєму прапорі „єднання і прогрес“, младотурки показали себе завзятими націоналістами і не менш завзятими децентралістами. Вони не то що не вважали на національні інтереси та домагання, не тільки не виявляли охоти задовольнити національні потреби всіх інших національностей і племен, а яких складається Туреччина, а навпаки, намагалися не дати волі всім домаганням автономістів і децентралістів Туреччини, ставлячись до них вороже, як до „сепаратистів“. Таке анегавання національних потреб і домагань інших народностей, повинно було викликати реакцію. І от тепер виявляється, що „ахрари“, про яких до останнього часу ніхто і не чув, поперед належали до младотурків і йшли спільно з ними увесь час, щоб здобути конституцію. Але ці „ахрари“, ліберали-автономісти, як тільки побачили, що младотурки провадять свою націоналістичну і централістичну політику, так вони увійшли в згоду навіть з реакціонерами „могамедами“ для того, щоб у спілці з ними подужати младотурків. Чи добре чи не добре зробили „ахрари“,—це вже інша річ. Ми тепер вже знаємо, що вони мали на думці скористуватися „могамедами“ тільки як „мавром“, а по тому сказати йому: „мавро, ти зробив вже своє діло, а тепер іди собі геть“. Може „ахрари“ тепер вже й каються, що злягалися з „мавром“. Але не в тім річ. А в тім, що до цього вчакну привели їх націоналізм і централізм младотурків. Цей факт в історії Туреччини—це дуже добрий „предметний урок“ для російських „ново-націоналістів“, що останніми часами намислили показати своє обличчя людям, д. д. Струве, Годубевим то що, що почали обвинувачувати російську інтелігенцію за те, що вона космополітична, і що ніби їй бракує національного обличчя і почали бачити в цьому одну з причин нещасливого кінця визвольного руху в Росії. Приклад Туреччини краще од усіх газетних суперечок з приводу нового гасла довів всю небезпеку і шкідливість націоналістичної проповіді російських централістів. Нехай цей свіжий „предметний урок“ суцільності піде на користь і тій частині російського громадянства і преси, що хоч теоретично і осудила російських ново-націоналістів, але на практиці як стояла, так і стоїть на тому ж самому ґрунті асиміляторства і централізму і докладає своїх рук до підготовки усяких непорозумінь на далі.

Суд над Мирославом Січинським.*

Підчас допиту Січинського відбувся дуже характерний інцидент. Став питати підсудного присяжний суддя д. Фрідман. На його запитання про те, який настрої у його був після убивства, Січинський одповів, що йому шкода було смерті Потоцького. Коли ж Фрідман спитав про те, чи обвинувачений йшов на авдієнцію до намісника з наміром убити його, Січинський прохає не питати його ще раз про те, на що він вже чотири рази давав відповідь того ж таки дня. Фрідман зауважив, що він не дочув і не розібрав. „Пане суддя,—сказав Січинський—ви маєте послати двадцятилітнього хлопця на шибеницю (як відомо, Січинський не помилується) і не вважаєте за відповідне прислухатися до того, що він говорить. Зрештою ви й без того певно переконані, що мене треба...“ Фрідман дуже розсердився і почав заперечати, що Січинський не міг жалувати смерті Потоцького, бо виконав злочинство, гаразд обдумавши його. Голова суду, врешті, мусів спинити Фрідмана і нагадати йому, що він вже не зашитає робити, а обвинувачує. Виступ Фрідмана викликав загальне обурення навіть серед польських журналістів.

Потім було прочитано постанову суду, якою було одкинуто протест оборонців проти акта обвинувачення, а також і постанову касаційного трибуналу.

Потім оборонець д-р Левіцький виступав з протестом проти виступу д. Фрідмана. Він заявляв, що нечувана річ, щоб член лави присяжних дозволяв собі видавати такий явний тенденційний пресуд на обвинуваченого. Оборона протестує проти виступу Фрідмана і прохає запротоколювати його „питання“.

Після заяви д-ра Левіцького почали давати свої посвідчення свідки: Іосип Каняк, Автін Рипа, Теодор Майкута, Стефан Заремба-Сквиринський і, нарешті, Денис Бугун. Свідки подають подробиці убивства гр. Потоцького, часом суперечачи один одному. Особливо багато суперечастостей було в посвідченнях Бугуна, котрий спочатку мав намір показати так справу, що Січинський хотів смерті Потоцького, але після допиту оборонців мусів посвідчитися зовсім інше, а саме те, що він жалував смерті гр. Потоцького.

Далі оборонець Старосольський вносить заяву, в котрій змальовує ту надзвичайну властивість даної судової розправи, котра ставить в прикрі становище оборону. Коли під обороною розуміти боротьбу обвинувачуваного з тим, що каже проти його предствник обвинувачення, то оборону Січинського так назвати можна тільки по формальним мотивам. Січинський бореться не проти тих закидів, що йому зроблено, але усе сили своєї душі вкладає в те, щоб знищити все, що йому на користь виставляють його оборонці. Січинський зриває своїх посвідчень, які дав на першій розправі, про те, що він убив гр. Потоцького тільки для того, щоб звернути увагу на кривди українського робочого народу і робітничих верств польського люду в Галичині; тепер же навпаки він каже, що він мав намір позбавити життя гр. Потоцького. Січинський, на думку оборонців, змінив свої посвідчення тоді, коли в львівській в'язниці було покарано на смерть Чабака. Але оборона не сміє підлягати в цій справі волі Січинського і з цього боку робить заяву про те, що він не мав наміру позбавити життя Потоцького і в останніх своїх посвідченнях говорить неправду. Вдача і душевний стан Січинського пояснюють, свідки ваялася ця зміна в його посвідченнях проти себе і проти правди. Психіатри зазначили у його гіпертрофію етичних почувань. Після довгих розмов з самим собою і своїм сумлінням він дійшов до переконання, що гріх зробити що небудь таке, що могло б хоч маленьку тіль кинути на етичну вагність його оборони. І через це своїми останніми посвідченнями прислухується він не об'єктивній правді, але виявляє своє розуміння етичного обов'язку. Закон не стоїть на тому, що призначення обвинуваченого заступає собою всі інші річеві докази. Через це, щоб перевірити стан підсудного зараз після убивства, оборона прохає викликати на суд комісара дирекції, котрий першим балакав з підсудним. Січинський же заведу

* Лив. № 76.

на смерть. Він дійшов до переконав-
ня, що смерть його потрібна на те,
щоб доведено було до краю його діло.
Але з цим бажанням не може погоди-
тися оборона і в імя справедливо-
сти, в імя добра та будучини обох на-
родів, що живуть в Галичині, мусить
домагатися засуду, відповідного про-
вині обвинуваченого і в міру сил люд-
ських справедливою

Прокурор пристає на те, щоб на
суд було покликано комісара дирекції
поліції, д. Станкевича. Потім давали
свої посвідчення Досковський, експер-
т Янковський і Моленер (про брав-
нів, ужитий для убивства) і судовий
лікар д-р Обдулович, котрий
прочитав лікарський протокол, що
описаво було після огляду тіла гр.
Потоцького. Між ними експерт за-
уважав, що постріл в ухо був пер-
ший і через це немає ніяких підстав
для думки про те, щоб обвинувачений
стріляв в намістника, коли той лежав
на землі. Такої ж самої думки три-
мався і другий експерт-лікар Лехо-
нич.

На цьому закінчився перший день
росправи. (Далі буде).
Р. С. Як відомо вже з телеграм,
Січеського присуджено до смертної
кари—на шибеницю.

Холмська губернія.

Подаємо зміст законопроекту про
утворення холмської губернії.

Думка про виділення холмської
підляської краю в особливу адміні-
стративну одиницю, під назвою холм-
ської губернії, виникла ще в 1865—
1866 роках, коли ставились україн-
ських*) місцевостей Царства Поль-
ського увазі стало звертати на себе
серйозну увагу уряду, який ужив ці-
лу низку заходів, щоб забезпечити опо-
лячення української людності. Дум-
ка ця, однак, не була здійснена як
через міркування фінансові і через
брак тоді в краї досить залюдненого
і впливового центрального пункту,
так і через те, що обставини того ча-
су давали змогу захистити інтереси
української людності при деякій уря-
дській пресі в сфері церковного жит-
тя. Однак, ні адміністративні заходи,
ні пресі, які вилилися у форму при-
єднання в 1875 р. уніатів, не були в
силах підрубити в корені діяльність
польського громадянства й католиць-
кого духовенства, наприклад на опо-
лячення, на групі католицтва, місце-
вої корини української людності.

Особливо ж після царського указу
17 квітня й маніфесту 17 жовтня
1905 р. рівновага релігійного життя
місцевої людності була цілком зруй-
нована через зріст латиньсько-польської
пропаганди, яка не спиналася в пе-
ред якими засобами для освітлення
своїх мети. Наслідком такого стану
рідч було формальне відокремлення
од православ'я досить значної части-
ни української людності й перехід її
в католицизм. Такий сумний для кра-
їнської православної людності стан
рідч спонукав ту частину людності,
що додержала вірності правосла-
вію, знімати перед урядом низку про-
хань про виділення Холмщини з
Польщі, аби захистити себе од усе-
насуваючої польсько-латинської сти-
хії. Обмірковуючи це питання й за-
хотіла скликана при міністерстві
внутрішніх справ у квітні 1906 року
особлива нарада. Однак, рада міні-
стрів не згодилася з виробленим на-
радою проектом і запропонувала міні-
строві внутрішніх справ розробити
якнайовіше й внести на розгляд законо-
дательних інститутів законопроект про
виділення Холмщини в особливу ад-
міністративну одиницю, зв'язавши здій-
снення цієї реформи з заведенням у
Польщі городського й земського са-

мопорядкування. Постановою ради міні-
стрів у цій питанні була затверже-
на Царем 31 януаря 1907 р.

Для виконання царської волі при
міністерстві внутрішніх справ було
скликано нову нараду, яка, зв'язавши
існуючий стан рідч, перш за все
визнала необхідним утворити особли-
ву холмську губернію й ввести в те-
перішній порядку зміни, які можна
зробити, не ламаючи місцевих тради-
цій, а тоді вже, коли по всій Росії
заводитимуться нові органи місцевого
самопорядкування, завести їх і в но-
вій холмській губернії, з тими по-
правками й одміними, які потрібні
будуть для того, щоб забезпечити в
краї основи російської народності й
православ'я.

Що ж до точного визначення гра-
ниць нової губернії, то нарада взяла
на увагу от що: хоча історичні межі
Холмської Русі охоплюють більше по-
ловини Сідлещини й Люблинщини,
однак, вважаючи на те, що там живе
чимало людей, які вже втратили свою
російську національність, границю
холмської губернії повинно одсувати
на схід і захопити нею тільки ті міс-
цевості, де переважала українська лю-
дність, яка заховала православну віру
й рідну мову.

Загалом холмська губернія скла-
датиметься з повітів: більського й вло-
дзького (Сідлещина) з людністю—
православних 82.584, католиків 109.625,
євреїв 46.165 і інших 5.609—243.983,
і холмського, грубешівського, томашів-
ського й білоградського (Люблинщи-
на) з людністю—православних 222.301,
католиків 201.152, євреїв 68.245 і
інших 22.827—514.426. Усього ж лю-
дності буде в новій холмській губер-
нії 758.408 душ, у тім числі право-
славних 304.885, католиків 310.677,
євреїв 114.410 і інших 28.436 душ.
Із означеної людності євреї живуть
майже виключно в містах і посадах;
так само живе переважно в містах
і посадах та група людності, що вхо-
дить у рубрику „інші“. Серед решти
людності православні становлять май-
же 50%, а решта 50% складається з
людей, що тільки недавно прилучили-
ся до католицизму (коло 33% усього
числа) й ще навіть розмовляють укра-
їнською мовою.

ПО РОСІЇ.

— В бюрократичних колах. „Річч“ пе-
реказує, що в бюрократичних колах
зараз наш землячок Д. І. Піхно, член
Державної Ради, дуже клопочеться
серед правих за дія Курлова. На
його думку в Росії немає кращої лю-
дини, яка б могла зайняти посаду го-
лови міністрів, ніж він. Але агітація
Піхна не має ніякого успіху. Проте-
цей факт, каже газета, досить ціка-
вий. В останні часи бюрократія ста-
ла надто обережно відноситися до де-
партаменту поліції. Міністерство по-
ліції—відмінено. Крім того, тепер
надто гостро спілкують за директо-
ром департаменту поліції, на посаду
директора вважають необхідним при-
значити людину „без всяких планів“.
Над директором, до того, встановили
прямого начальника, який слідкува-
тиме, щоб ніяких „планів“ не вики-
нуло. В тім, каже газета, що в Кур-
лова ніяких „планів“ немає— бюро-
кратія певна.

— Лист Л. М. Толстого. Недавно мо-
сковська старовірка М. І. Ершова
звернулася до Л. М. з листом, якого
закінчила такими словами: „Так, Лев
Миколаєвич, я застрілила б вас за
ваші богохульні послання і жорстоко
покарала б всіх, хто спочував вам,
як би мала на те владу“. Л. М. від-
повів їй на цього листа довгим ли-
стом, в яким наводить слова святого
письма і ними роз'яснює суть хри-
стіянської віри. Свого листа Л. М. за-
кінчує такими словами: „Як що мій

лист викличе в вас гарне почуття до
мене, то прошу вас написати до мене
хоть кілька стрічок. Як що ж цього
не буде, то, подеріть його і простіть
мене. Ваш брат Л. Толстой“.

(Р. Слово).
— Сучасне політичне засідання. В соціал-
демократичну фракцію Думи вступи-
ла гарно розроблена анкета про по-
літичних засланців, яких заслали
тільки в присуду судів. Відомості
взяно про 110 осіб, які пройшли
через красноярську тюрму від 7 я-
нуаря по 4 марта сього року. Найці-
кавіші в анкеті відомості про стан
засланців. 55 відсотків засланців—
молоді особи до 25 літ. Є й нево-
лонтів—їх 17 на 110 засланців. Най-
більше нежонатих—74. 3 110-ти за-
сланців 64 були членами партій від
1 1/2 до 4 років. Але й ця належність
не була активною. З 110—революціо-
нерів було 33. Дійсними членами
партій вони були не більше 2—3 ро-
ків. 88 з них засуджені по 102 статі.
Більшість сучасних засланців—робі-
тники. Іх 77—з 110. Інтелігентів во-
го 24. Всі засланці до суду жили
власним трудом. Тільки 3—мають
власність. По переконавним більшість
соціал-демократів—55. Соціал-револю-
ціонерів—43. Безпартійних—7, а то
ріжних партій. Тільки меншість на-
лежала до легальних союзів. Легенда
про те, що російську революцію роб-
лять инородці, зовсім розбивається
числами анкети. Наясних росіян
во всіх засланців на 110—58.
Євреїв тільки—20, поляків—19, нім-
ців—2, мордвинів, грузинів, чехів по
1, Жінок на 110—5. По районах по-
діляються так: 81 в центральній Ро-
сії і 46 в окраїні. Про провокацію
зазначено в 15 пропесах.

(Новая Русь).

— З приводу спростовання. „Річч“ ві-
стала була спростовання вятського
губернатора, яке ми подавали, а те
пер єсть там досі з приводу того
спростовання. В спростованні губер-
натор назвав події в Вятщині „про-
стим случаем“. На це газета від-
повідає, що тепер вона знає, що
завість в Вятщині „простим случаем“
—це експедиція поліції, яка розби-
ла людей, забірає селянські запасы,
випить все, що єсть. Далі губер-
натор каже, що дописи „Річч“
„вдумка“. На це газета відповідає,
що в газеті друковані привиди
набитих людей і щоб говорити, що
все це „вдумка“, треба довести, що
таких людей немає і вони самі себе
били. Що ж до висланих старшин
Савонова та інших, про „кромольну“
діяльність яких губернатор наче б то
знав давно, то газета дуже диву-
ється, чого же губернатор нагадує
вислати їх саме після їх повідлення,
а не раніше. Чого „кромольник“ до
останнього часу служив таки стар-
шиною—питає газета.

— Сучасна статистика. В марті місяці
сього року в Москві було 79 замахів на
самогубства. Більшість з тих, що ро-
били замах, чоловіки—53; жінок вдвоє
менше 26. Соціально становить їх
так: селян—47, міщан—16, інтелі-
гентів—4, духовних—2, учнів—2, робіт-
ників—1, чужоземних підданців—1.
Серед чоловіків замахів, що скінчи-
лися смертю—10, серед жінок—5. В
56 випадках вживали отруту, заріза-
ли себе—6, повисились—6, намага-
лись втопитися в 5; кинулися під поїзд
—3, стрілялися 2 і 1 викинувся з
вікна. 50 проц. робили замах на са-
могубство через злидні.

(Русск. Слово).

— Рейнбот і вовки. Рейнботівська
справа захопила не тільки город, а й
село: широка кола людності калуж-
ської та тульської губерній. Діло та-
ке, що в цих губерніях є сила казен-
ного війська (більше 125.000 десятин),
в якому величезне число вовків. Вовки
цілисте горе для тамтешніх селян.
На 20—30 верст навкруги жити че-
рез них неможна. Так, з 1 марта

1904 року по 1 марта 1905 року во-
вки з'їли у селян цих худоби на 14.950
карб. Це по самим офіційним відомо-
стям. При такому становищі треба
б було якомога винищувати вовків,
пише „Річч“, а міністерство заміс-
то того, роводить їх ще більше. До
1908 року право полювання в цих
лісах належало московському товари-
ству полювання, і вовки робили ве-
личезну шкоду. Тепер же через за-
ходи та вплив Рейнбота право на
полювання в цих лісах перейшло за
300 карб. до маленького кола моско-
вських охотників, членом якого сам
генерал Рейнбот. Тепер на вовків не
сміє полювати ні один селянин, або
хто инший, крім Рейнбота та інших
вельможних охотників. І поки колись
пише газета, вельможні охотни-
ки нагодяться їхати на полювання,
вовки готуватимуться на останніх
коричневих непаханих мужиків, яких
зв'язано руки. (Річч).

— Залізничні чудеса. На ст. Красно-
ярськ, на п'яти підводах привезли
якийсь груз. Одриватель здав його
на станції, помігши, що це св'язка
ікра, якої було 151 пуд. Ікру вже
нагрузили в вагони, коли касір Ари-
стов захотів перевірити, чи добре за-
ванено ікра. Коли розкрили ящики і
ікру, то виявилось, що там не
ікра, а простіляка цегла, дрова,
солоня та порожні пляшки. Поки з
цим порались, одриватель встиг пі-
ти в стравоже агентство „Россия“ і
застрахувати там свій „товар“ в
15.000 карб. (Р. Ст.).

— Переселення з Сібіру. Виявляється,
що не скрізь в Сібіру є безмежні ро-
доді поля, що і там вже почалося
винищування землі, недороди і т. и.
Крім того, низькі ціни на борошно і
зерно, а великі на фабричні вироби
—пхають людей на переселення з
Сібіру. Так, з с. Березовського, міну-
ського повіту, пишуть, що сюди
приїхав з Уссурийського краю один
чоловік і до його зараз з'їхались се-
ляне во всіх кутках, щоб розвідати,
як живиться там. Коли ж він розпо-
відав, що в Уссурийському краї та на
Амурі досить гарно, то багато зараз
ж почало збиратись, щоб як най-
швидше переселитися туди. (В. В.)

— До подій в Туруханщині. З 7-го бе-
резня виїхали 3 т. Туруханського
партію заарештованих-засланців 8 чо-
ловіка та 1 міщанина цього город-
сლობідки—в гору, в Єнисейськ, а
можє, де-кого і в Красноярськ. У селі
Монастирському ждала їх партія по-
арештованих з трьох станків-сლობід і
на другий день 8-го рушила партія з
34 чоловіка пішки; жінок, де-хто з
слабих та клянки на підводах у су-
проводі москалів-конвойних (міняючи
їх разів на підводах), щоб пройти
1.085 верстов до Єнисейського, хто до
суду майбутнього, хто до розпоряд-
ності адміністрації. Наберуться лиха
ці мандрівники, підпоїтують, хоч
чоловіки два дні їтимуть, а третій спо-
чивають; наберуться дрижаків, бо мо-
розна, буває, доходить за 35 град., по-
обдираються, наголодаються, бо на
дорозі є тільки малі станки в 10 хат,
а то хоч є й великі станки в 30 хат-
вирів, та ні селянам ні хмарі заслан-
ців самим нічого їсти. А сраму й
стусанів теж надляється дорогою. Ареш-
ти ще будуть, але поодиноких людей.
Сподіваються з Петербургу від де-
партаменту поліції д. Васильєва, що
дасть остаточний лад цій справі і,
здається, позичить місцевого старши-
ну. Вже помішник начальника іркут-
ського охрального відділу поїхав на-
зад. Слідчі власті поїхали до Дудин-
ки робити дальше слідство, одпоку-
вати убитих, різать, анатомувать їх. Є
страшні подробиці того, як оті роз-
бійники-нальотчики замучили одного
селянина дудинського Володнова—
колоди його, виколовали очі, поодри-
зали вуха, шматки м'яса понаріляли
з бідного чоловіка за те, що не хотів
їти за що віддати свої гроші. Їсти ні-

чого. Ваї голодуємо. Вся їжа наша-
чай, оселедець, оленина та сухий хліб.
(Од власн. кор.).

Приятелі українців.

Народне прислів'я каже, що „си-
тий голодного не розуміє“. Словами
цими, як найкраще можна було б ха-
рактеризувати відносно державної
народності в Росії до недержавних
націй. Великокурсам, або й „общерус-
сам“ нічого дбати про свої націона-
льні права, бо за них дбає сам
уряд, і через те ні великорос, ні так
званий „общерос“ не може добре
зрозуміти й перейнятися національ-
ними потребами недержавних народ-
ностей; останні на кожному кроці му-
сять боротися проти національного
ладу ними гніту, боротися за своє за-
конне право бути тим, чим вони є,
і розвивати заховані в кожному ро-
ді його природні здібності. В бороть-
бі цій вони можуть покладається тіль-
ки на свої власні сили та на допомо-
гу тих, чий інтерес суголосні з їхні-
ми. Серед усіх недержавних народно-
стей Росії найбільше спільних інтересів
з українцями мають білоруси та
литовці. Про користність єднання цих
народностей вже писалося в „Раді“.
Одже пікаво буде нашим читачам по-
чутти, що кажуть в цій справі пред-
ставники агаданих націй, як цікаво
було б і взагалі познайомитися з тим,
як у них проявляється національно-
культурне життя.

На цей раз ми зупинимося на бі-
лорусях.

В ч.ч. 13 і 14 білоруського тижне-
вика „Наша Ніва“ (за 1909 рік) д.
Янук Журба пише про українців ось
що: „Живучи на Україні, довелось
мені переконавшись, що між нами,
білорусами, і українцями є багате ле-
чого спільного, що єднає білорусів з
українцями. Але насамперед і най-
більше цю спільність помітно в національній справі обох братніх народів. Рі-
зниця буде тільки та, що українська
національна справа значно випереди-
ла білоруську і в цьому нам не о-
кро доведеться зрівнятися з українцями“.
Переказавши далі основні думки
друкованої в нас статі Д. Дорошенка
про білорусів та статі проф. М. Гру-
шевського (Л. Н. Вістник 1909 р. кн.
1), а також нагадавши про існуван-
ня білоруського одділу при українській
кішарній „Вістника“, д. Журба ка-
же: „Як бачимо, справа єднання
українців з білорусами починається
з давніх часів. Нам, білорусам,
треба пильніше дбати про це
важне діло, од якого можна сподіва-
тися багато користі для нашої національ-
ної справи“. Своєю заміткою д.
Журба кінає словами проф. М. Гру-
шевського: „В тісному братстві, в
спільності ідей свободи і поступу не-
хай зростає ідея цих народів, нехай
відродиться після всяких лихоліть і
втрач їхня давня орліна молодість і
своїми крилами прикріє свій по-
невірний, злиднями прибитий народ“.

До статі цієї редакція „Нашої Ні-
ви“ додала примітку, в якій називає
справу єднання білорусів з українцями
наше дуже цікаве, обіцяє ще до неї
вернутися і просить своїх земляків
висловити з цього приводу свої
думки.

ПО УКРАЇНІ. У КИЇВІ.

◆ Український клуб. Завтра, в середу,
8-го квітня, на черговій літературній
вечірці мають прочитати: „Життя на-
вчиг“—росправа К. Б. (З приводу
фельетона Чуковського про Шевчен-
ка) та „Івась“—нове оповідання відо-
мого українського письменника Л. А.
Яновської. Початок о 8 години.

◆ Справа Лучицького і Савенна. З ап-

1582 р. із відомими козацькими воль-
ностями, котрий кидає нове світло на
початки організації козащини та на
відношення Баторія до неї. Далі ці-
каві документи, що містять нові вер-
сії оповідань про битву над р. Соло-
вицею; що дотикаються переговорів
правительства польського з Самійлом
Копцюком, Хотинського походу 1621 р.;
документ з списком козацьких по-
ковників 1621 р.; документи, що ви-
яснюють діяльність гетьмана Михаїла
Дорошенка; лист гетьмана Антона
Конашевича р. 1630 і багато інших.

Документи попереджає дуже гарна
розвідка Івана Крипякевича (він
власне і зібрав цей том документів),
під заголовком „Козаччина і Баторієві
вільності“. Перш ніж приступити до
тих „вольностей“, про які дослідники
українські багато змагалися, д. Кри-
пякевич подає огляд, але дуже змі-
стовну історію повстання і розвитку
козащини до Баторія. Причини по-
стання її і загальний хід розвитку
нові: вже десять літ тому назад, в
рецензії на приватні лекції покойного
В. Антоновича під заголовком „Весели
про часи козацькі“, пр. М. Грушевський
завзначив їх зовсім правдиво і тепер
нові матеріали тільки допомагають до-
повнити та розвинути в подробицях
завзначену М. Грушевським схему. Але
подробиці ці, подані в розвідці І. Кри-
пякевича, надзвичайно цікаві—вони
показують, як польське правительство
неуміло своєю політикою не тільки
збільшувало козацькі сили, але невідо-
мно легалізувало їх і дало козакам
правну підставу до самообійности.
Перш за все Пинюве козацтво реку-
тувалося з елементів так сказати „не-
благородних“: тих козаків, котрих

уряд не чув би на зиму в міста.
То вони й оставалися сидіти на Ни-
зу, на острові Томаківці, і таким чи-
ном з'являються „лицарські“ козаки
(північні „запорожці“). Уже в 1580-х
роках можна зауважити у них поділ
праці: одні більш воюють, другі біль-
ше сидять на уходах (козаки „водні“
та „рідні“) і постають живістю на
Січ. Січ була складом харчів на зиму,
як була яка безвезка, то „рідні“
козаки приходили на поміч. Помітна
вже деяка організація у низових ко-
заків. Хоч козащина не злучилася
ще уся в одну організацію, проте вже
має в своїм житті стільки окремого і
самоєдиного, що можна вважати її по-
вним суцільністю. Вона не тільки жи-
ве окремими життям, але й сама за-
значає свою окремішність. Доказ—сво-
бода, з якою входять козаки в союз
з сусідніми державами (в 1570-х р.р. з
Волощиною, з Московою). Згодом му-
сила настати і ясна свідомість цієї сво-
боди, а за нею й прокламація полі-
тичної окремішности козащини, неза-
лежности від Польщі, з котрою хоч
де їде була козацьчина зв'язана.

Явно прокламувати свою незаалеж-
ність козакам неможна було: Запо-
рожжя не могло ще існувати само
для себе. Пізній, там на Запорожжі
розвивається нове козацьке життя, що
має свої власні ідеали і формується
по своїм власним нормам. Тепер вже
й по містах козацьчина організується
на зразок низових і починає рішучу
боротьбу з урядом. Звернуло тоді на
них увагу й правительство, і пробує
організувати козацьчину на свою ко-
ристь. Року 1572 вперше взято на
службу відділ з 300 козаків, але при-
тому вони одержали велику побіду,

бо правительство несевідомо признало
рацію існування козацьким органі-
заціям: козаків увільнено з під вла-
сти місцевих урядів і постановлено
їм Яна Владовського, старшим і
судью над всіми козаки низовими“.
Козаки мали три головних постулати:
незалежність від присуду, вільність
від податків і свободу спадщини.
Урядники не признають за ними цих
прав, бо таких прав дійсно ніхто їм
не давав. Тимчасом козаки жалюються
новому королеві, Стефанові Баторієві,
що урядники не признають їхніх
„вольностей“. І от сталася дивна річ:
Баторій видав наказ (лист, що зна-
йшов д. Крипякевич), в ньому нака-
зав урядникам не нарушати козаць-
ких прав: незалежности від присудів
урядників, свободу діставати маєтно-
сти в спадщину і волю від податків.
Він ніби-то оступився за старі права
козацькі, а на ділі дав козакам нові
вольности: в формі інструкції для уря-
дників видано привілеї, що стали під-
ставою легалізації козацької верстви
в польській Річи-посполитій. Отже
виходить, що Баторій дійсно зробив
велику прислугу козацьчині і тим-
то склалася про нього легенда, як про
організатора козацьчини. На ділі ж
ніякої організації він не зробив (тіль-
ки збільшив козацький „правитель-
ственный“ відділ козаків з 300 на
500), але за те, несподівано для себе
самого, легалізував козацький стан з
його осібною, новоствореним ладом.
Тепер козацька справа пішла швидко
наперед. „Вольности“ затвержено
було за 500, але на війну правительство
брало часом по 1000—1500 козаків,
то й ці всі почали користуватися воль-
ностями, і таким чином козацький

лад шириться все далі й далі. А як
на те й усі три організатори козацькі—
Дмитро Вишневецький, Ян Бадовський
та Орашовський, — використовували
Правительственну поміч на користь
козацьчини, а на шкоду правительству.
Тим то й не диво, що вже незабаром,
на початку 1590-х років, за Косин-
ського, бачимо бажання знести ко-
зацькі порядки по всій Україні. І з
однаковим успіхом не змагання йшло
ще півстотні літ, поки нарешті за
Хмельницького не було ареалязоване.
За основу змагання козаки все бра-
ли вольности, признані Баторієм: як
тільки Польща пробувала їх одбрати,
зараз піднімалося повстання, союзи
з Московою та татарами, заміри
одірватися од Речи-Посполитої; як же
вольности привернено було, то серед
козаків з'являлася партія „угодців“,
прихильних до угоди, і солідарність
козацька пропадала. Козаччина му-
сила перейти всю дорогу перешкод та
утисків, а аж через багато літ могла
скоонсолідуватися в сильне громадян-
ство. Тим то усіякі компроміси з поль-
ським урядом тільки шкодили їй, за-
держували її опозиційній та револю-
ційній хід до визначеної цілі.

Розвідка д. Крипякевича написана
дуже змістовно, читається легко, з
величезним інтересом. Шкода тільки,
що трапляються по-де-куди коректур-
ні недогляди. Взагалі ж, цей том
„Жерея“ разом з розвідкою, можна
вважати епохальним з'явищем в на-
шій історичній літературі.

В. Доманицький.

Жерела до історії України-Руси.

Видає археографічна комісія Наукового то-
варства імені Шевченка. Том XIII.

Матеріали до історії української коза-
щини по р. 1631. у Львові, 1908, I—XI,
1—407.

Археографічна комісія львівського
Наукового товариства ім. Шевченка
приступила до видання надзвичайно
цінних матеріалів—матеріалів до історії
української козащини, котрі дали
б змогу студіювати не тільки зверхню,
воєнну й дипломатичну історію її, але
й студіювати козацьчину як явище
соціальне і національне, продукт еко-
номичних і соціальних обставин.
Крім цього (VIII) тому, що обіймає
матеріали від 1531 до 1632 р., до
друку виготовлені томи матеріалів:
для дипломатичних зносин козацьких
з часів Хмельницького, матеріали для
р.р. 1657—1668, матеріали для су-
спільних відносин і управи першої
половини XVIII в. Приготовляються
до друку матеріали для р.р. 1631—
1648 і 1665—1676 і акти для історії
гетьманства Апостола (1727—1734).
Готуються збірники актів до історії
Хмельниччини (1648—1657) і до історії
гетьманщини р.р. 1676—1727. Все
це, як видно в світ, надзвичайно зба-
гачить українську історію і зробить
ліній переверст в ній.

Що ж до цього (VIII) тому, котрий
недавно з'явився в світ, то в ньому
міститься 233 нових документів, знай-
дених в бібліотеках Чарторийських та
Академії Наук у Кракові й Осолод-
ських у Львові. Серед документів
найцінніший—лист Стефана Баторія

рія київський судовий слідчий 10-го участка викликав до себе співробітника газети «Кієвлянина» А. Савенка, редактора тої ж таки газети д-я М. Ващенко-Захарченка і представника проф. Лучицького, адвоката Чолганського і запропонував їм помиритися. Як відомо, проф. Лучицький подав скаргу на Савенка і Ващенко-Захарченка, позиваючи їх за наклеп на його в газеті «Кієвлянина». Савенко заявив, що свої відомості про участь проф. Лучицького в львівському просвітньо-економічному конгресі роздобув він з джерела, якому надавав віри. Але ці відомості, як виявилось, були неправдиві, і тепер, переконавшись в цьому, він готов прохати вибачення у проф. Лучицького. Ващенко-Захарченко, як редактор «Кієвлянина», де була надрукована побрехня д. Савенка, заявив, що, коли справа скінчиться миром, він з охотою надрукує листа Савенка, в котрому цей прохатиме вибачення у проф. Лучицького. Адвокат Чолганський сказав, що на мирову в цій стадії процесу він не має од проф. Лучицького ніяких уповноважень, а через це прохає дати справі законний хід.

Святкування ювілею Полтавського бою. Саме тепер у київському відділі військово-історичного товариства виробляють загальний план святкування ювілею Полтавського бою. Перед днем святкування (27-го юнія) буде прочитано чимало лекцій, в котрих змальовано будучі події з північної війни, політичне значення Полтавського бою, наслідки його і т. ін. За лекторів запрошено полковника Гаврилова, д. Лякоронського, проф. Завітвичка, д. Любіського і ін. В дві ювілею буде організована для членів товариства екскурсія в Полтаву. В Київському товаристві має на меті улаштувати панораму картини «Полтавський бій». 26 юнія в Київі одправлено буде паханду по убитих в бою, а 27 юнія відбудеться загальне урочисте засідання військово-історичного товариства.

«Фізико-хімік». В Київі недавно засновано товариство під назвою «Фізико-хімік», яке має на меті допомогати учителям середніх шкіл організувати фізичні кабінети і хімічні лабораторії. Товариство має безпосередні зв'язки з закордонними і російськими фабриками, що виробляють потрібні для педагогічної мети машини і т. ін. Паф товариства 100 карб. Зараз до товариства належать професор, приват-доцент і лаборанти вищих шкіл і учелі середніх шкіл.

На Дніпрі вода все прибуває. 5 апріля над вечір всю північну частину Труханового острова залило водою. Мешканці почали хутко вибиратися з дошкілних поверхів. Увечері по деяких вулицях почали ідти гач товчак. На Никольській слободі вода також залила значну частину. По-між Цепним і Русанівським мостами на швидку руку будують з дерева шпалі і переносять в них крам з тих місць, що вже заліяні водою. Але найбільше прибуває води на Оболові. Над вечір, 5 апріля, залило водою міські луки верхків на 4—7 по деяких місцях. Серед мешканців піднялася велика метушня, з дошкілних поверхів до яких вода як найближче могла досягти, стали хутенко перебиратися в безпечніші місця до суєвдів.

Необережність трамвая. 5 апріля на Беакивській вулиці на військовий писаря з канцелярії радомисльського повітового військового начальника, д. Володимира Гаєвського, наскочив трамвай і убив його на місці.

На з'їзді селянських діачів 5 апріля до 1 години йшли роботи по комісіях. З 1 години почалося 3 загальне зібрання. На йому дали провадитися дебати з приводу доповіді агрономічної комісії про заснування повітових агрономічних комісій, а також було розглянуто кілька докладів про землеустроєвство, кредит і т. ін. Вчора відбулося 4 загальне зібрання.

Вагони для жінщин і дітей. Міністер доріг запропонував начальниці південно-західної залізничної подбати про те, щоб по поїздах, які ходять далеко, були окремі вагони для жінщин і дітей.

Застереження. 5 апріля начальник південно-західної залізничної одержав листа, в котрому його застережували про те, що підчас його поїзду між Київом і Фастовом буде врано залізничну колію. Було врано же зроблено наказ обдвинути добре усю залізничну колію між Київом і Фастовом. Увечері одержано було вістку, що недалеко від Фастова, коли проходили товарний поїзд, знайдено було піроксілінову пашку, але чи має вона який-небудь зв'язок з тим вибухом, про який згадувалося в листі до Немешаєва, довідатися не пощастило.

З Київщини. Довгеніо сидить. У васильківській повітській тюрмі ще з 22 декабря 1907 року сидить селянин Яків Кравченко, призначений по привору своєї сільської громади на висланя за «порочну» поведінку. Кравченко має одну втіху, що він не сам сидить, а має товаришів по нещастю, яких зараз лічяться, крім його, 10 чоловік. (Од власн. кор.)

Дитина в криніці. З м-ка Дашева, липовського пов., нам пишуть, що на місцевому єврейському цвинтарі в криніці найшли мертву дитину 2-3 тижнів з роду. Лежала вона там ще з осені, бо це в-осені, як каже сторож цвинтару, він перестав брати воду з криніці, бо вона погано смерділа. Повітовий лікар з слідчим пород-

ли дитя, але не довідалися, коли й хто його вкинув у ту кринічку.

Пожежа. На передмісті м-ка Павлової—Гаті счинилась пими днями пожежа у селянина Г. Куріяки. Знищено огнем весь дах на хаті; шкідливо зроблено більш як на 150 карб. І ще в сусіді згорів хлів. Гомоють люде, що ця пожежа сталась з підпалу, бо жінка Куріякина спала на печі, а хата була заперта знадвору і вона вже вилізла вікном. (Од вл. кор.)

Хворий депутат. В уманській тюрмі по присуду київської судової палати одбував свою кару бувший депутат 1-ої Державної Думи д. Френкель. Підчас свого сидіння в тюрмі він тяжко занедужав на легені та на нерви. І став він клопотати, щоб його перевели в лікарню, але тюремна адміністрація категорично одмовила йому в цьому. (Р'чь).

З Волині. В Америку! В Житомирі майже нема такої вулиці, де тільки живуть євреї, щоб з неї оде не виїздили до Америки цілі сем'ї чи приватні хоч поодинокі особи. Багатою де-хто збирається поперед сам пристроїтись там, а тоді вже переселити й своїх родичів. Луцьк здебільшого в Нью-Йорк, Вашингтон, Філадельфію, Бостон і ін. города Північної Америки. Багатою де-хто дістає шиферкарти од родичів, що вже раніш виїхали в Америку. «Кієв. Вїсти» повідомляють, що к літу певно еміграційний рух в Житомирі розвортеться до нечуваних розмірів.

Союзними працюють. На домаганя почаївського виділу «союз руського народу» архієпископ волинський Антоній наказав усім панотціям «союзам» старостам, щоб вони якомога в найближчий час одвідали невоєнні села своєї округи і намовляли народ приставати до «союз», а священникам тих сел владица наказав по змозі допомогати панотціям старостам у цій справі. (Почаєв. Ізв.)

З Полтавщини. На паміятник Т. Шевченкові. Од 13 і до 31 марта до ясен полтавської губ. управи надійшло жертв на збудування паміятника українському поетові Т. Шевченкові у Київі 3,729 карб. 67 коп., а вогово за март місяць—5,766 карб. 26 коп. З попередніми жертвами це вже маєтсья 14,851 карб. 40 коп. (П. Г.)

Озмінна на Полтавщині має вигляд чудовий. Доці, що частенько перепадали опе, прийнят молоденькій озмінні, але полтавці опасуються, щоб не було часом ранкових приморозків.

По багатьох місцевостях з 4—5 днів Великодних свят почали снігати ярину, хоча година була й дуже лиха. Подекуди сніг іриво в грядці, а це ж може дуже зашкодити, як часом настане більш-менш дога посуха. Воронки пашню страшенно важко, бо місяцями кві грузиють мало не по самі коліна. Де-хто, хоча й мізно вже, а сібно не квалитесь, а чекає, поки настане краща година. (П. Г.)

Вибух на парохді. Вночі проти 3 апріля на парохді «Кн. Владимир Святій», що йшов з Київа на Катеринослав, коло пристані «Келеберда», вище за 25 веретов од Кременчука, лопаув паровий казан. Парохд нахилився на бік і мало не лопот. Пасажири страшенно переполошилися. На човні зараз послали на берег чоловіка, щоб сповістити про це нещастье. Але в Келеберді нема телеграфної станції і, як гомовили люде, до Кременчука послали верхового. Тимчасом надійшли парохди «Владимир Кратх» і «Ратмир» і забрали пасажирів з «Кн. Владимира Святюго». Зіспованій парохд простояв 6 годин і, як його справили, вернувся в Кременчук, щоб їхати назад у Київ. Нещастя з людьми не було. (Од власн. кор.)

З Катеринославщини. Пригода в церкві. В Микольській церкві Макарівської шхати, Катеринославського гірнопромислового товариства риковських компаньєв, під Благочинення сталась така пригода. В цій церкві електричне освітлення і на службі, коли церква була повнісінька народом, чотось електричні лампочки стали тріскатися. На криласі вирвався електричний ток і обпалив обличчя регентові та декотрим хлопчачкам-співачам. Счинився страшенний галас. Народ зараз киднувся з церкви, але всі двері, крім тільки головних, були заперті. Люде, налякані частими вибухами гримучого газу, що бували на шахтах, подумали, що й це газ забрався в церкву. Почулися вигуки: «лягай додолу, газ піде в гору і ми будем врятовані!». Вагальню де-хто і особливо дітвора справді кинулись до долу, але на їх навалився натовп народу і такі добре попомаяв їм боки. Урядник хотів вицуртати «гримучий газ» на двір і став шаблкою вибивати шибки та радити рятуватися вікнами. Але вікна були добре заграбовані і цього не можна було зробити. Нарешті хтось догадався і виключив ток і церква змить спорожніла. (Утро).

З Кубані. На паміятник Т. Шевченкові од вчора 26 февраля с. р. в г. Катеринодарі чистого прибутку дісталося 136 карб. 23 коп.

Арешт багач. Видимо в зв'язку з недавніми арештами багатів в Армавірі цими днями несподівано в ст. Усть-Лабинський заарештовано й одпроваджено в катеринодарський торговельного мануфактуриста М. Кожевникова, що проторгував у себе в степі більше 25 років. Арешт цей тепер викликає силу всяких балачок. (П. М.)

Розбійники-грабінники. В ст. Роздольській до козак Кудакхіна забра-

лися вісім озброєних і в масках грабінників і потребували грошей. Кудакхіт не дав. Тоді грабінники розвели огонь, звязали Кудакхіна та його жінку і стали їх помалецьку палити. Десять уваявся й двяшки, щоб забавити під нігті, вірвовки, щоб викручувати руки та ноги і т. ін. Але грабінники не помітили сина Кудакхіна і він непомітно вискочив з сіней на вулицю та й став кричати на гвалт. Грабінники втікли, але... тої ночі вони ще встигли пограбувати за 4 вертеви од станції економію на 2,000 карб. (Б. В.)

Українці в Галичині.

Народне віче в Золочеві. 2 апріля в Золочеві відбулося народне віче 63-тій виборчої округи, в якому взяло участь дуже багато виборців. Прихильники посла Глібовицького зробили спробу вибрати президію а-по-між себе, та це їм не пощастило. Суперечки з приводу вибору президії прибрали дуже гострі форми, так що, врешті, москвофілів примушено було зовсім покинути залю, де відбувалося зібрання. На вічі говорив посол о. Онішкевич. Крім того, промовляло багато селян. Віче висловило погорду послові Глібовицькому і запропонувало йому відмовитися від посольського мандату. (Діло).

Українська труппа, що давала вистави у Львові під орудою Стадника, виїхала до Черновців, де грає в величкім міськмі театрі. Примушено українську труппу залишити Львів те, що становище її з фінансового боку було дуже прикре, але, як сповіщають газети, і в Черновцях на виставах глядачків буває мало.

Грамотність в Галичині. По статистичним відомостям за р. 1900 видно, що неграмотних в Галичині було: українців—2.459.430, поляків—2.104.899, німців—100.736, чужинців—11.882. Таких, що уміли читати й писати, було: поляків—1.490.774, українців—588.674, німців—107.799, чужинців—18.915. Таких, що тільки читати уміли, було: поляків—386.360, українців—62.859, німців—3.892, чужинців—469.

Сорокалітній ювілей товариства «Руська Бєсида». 5 апріля відбулися в Чернівцях ювілейні загальні збори т-ва «Руська Бєсида».

Українське Наукове Товариство.

5 апріля в помешканні Українського клубу відбулося XVI наукове зібрання Українського Наукового Товариства, присвячене пам'яті М. В. Гоголя.

Зібрання розпочалося коротенькою промовою голови Товариства, проф. М. С. Грушевського, котрий з'ясував мету, яку ставило собі Наукове Товариство, улаштуючи зібрання 5 апріля.

Потім дійсний член Товариства О. С. Грушевський прочитав свій доклад «Гоголь і українське суспільство». Докладчик зазначає, що петербурзька природа, всі умови життя та чужиня, такі несхожі до того, що бачив Гоголь на Україні, дуже сприяли пробудженню у його українських симпатій. З листів і повістей Гоголя ми бачимо, як цікавили його контрасти між Україною і чужиня, контраст побутового і сучасного життя рідної країни. Цей самий настрій переживали і багато інших українців, сучасників Гоголя, закінчують далеко від рідного краю. Рядом цитат з творів українців першої половини XIX віку докладчик ілюструє ту думку, що любов до України—спільна риса у Гоголя і його земляків. Тільки у великого поета виявляється вона виразніше, яскравіше. Також і захоплення українською етнографією було у його спільне з іншими українцями, як от Квітка та ін., тільки Гоголь етнографічним елементом в своїх творах користувався обережніше, з більшим художнім тактом. Сучасна Гоголеві українська інтелігенція, а також і він сам, дуже захоплюються народною творчістю, народною поезією. Під впливом народної поезії незабаром увесь побут української людности опочаюється, все життя України в очах тодішньої інтелігенції української починає уявлятися чимось величким і прекрасним. Все це можна помітити і в Гоголя. В дусі його ніяка сила ніколи не могла захитати любові до України, цього джерела поезії. Поетична творчість українського народу, його пісні пробудили у великого поета цікавість до рідної минувшини, до історії України так само, як і у Костомарова, Куліша, Максимовича і др. Любоєв до України, до її природи, побуту і минувшини ніколи не заглушувалася нічим в душі Гоголя; вона завше виразно давала про себе знати і через це його твори пробужують серед українців припанає національнє почуття (посвідчення Костомарова і Куліша). Гоголь—син України, що жив інтересами сучасної йому української інтелігенції.

Далі дійсний член Товариства, д-р А. В. Петровський прочитав свій доклад «Хвороба Гоголя». Докладчик зазначає, що звичайно всі визнають Гоголя поіхично ненормальним, але хвороба його й досі лишається гаразд не з'ясованою. Який саме час треба вважати початком його хвороби, теж трудно сказати. В літературі згадується кілька дат: 1839 р., 1840—41 рр. і 1844 р., але такі самі прояви хвороби Гоголя, які помітні були у його в згаданий час, бачимо ми ще далеко раніше: року 1831—релігійність, року 1832—тимчасовий занепад творчості. Сам Гоголь звичайно дуже побільшує

свою хворобу. Розглянувши ті прояви, в яких вона давала про себе знати, д-р Петровський зробив висновок, що це ні в якому разі не може бути меланхолія, бо поет ніколи не втрачав здібності відчувати вранішня. На думку докладчика, Гоголь був звичайний невврастений. Хворобу цю він одержав в спадщину од матері, а потім вона розрослася через те, що поет над силу працював. Умер Гоголь од голоду.

Останнім читав свій доклад д. Ф. П. Сушицький: «Гоголь, як співець України». Підкресливши те, що Гоголь вважав для себе за велике щастя бути співцем рідного краю, докладчик історико-літературними, етнографічними і філологічними порівняннями доводив, що великий поет—це щастя осягнув. Доклад д. Сушицького скомпонувано в значній мірі по працях проф. Петрова і проф. Мандельштама.

Економічне життя України.

Закриття професійних т-в. В Одесі за-рото професійні товариства машино-будівельних робітників, моряків і торгового флоту Чорного та Азовського моря і їх притоки, робітників і робітниць джутової промисловості, майстрів дамських краєвиреїв та нідітної промисловості, газетчиків та власників кіосків (бо не було показано роботи членів ради, не заявлено про зміни в раді й не надіслано звідомлення т-ва), спілку робітників-шевців, фотографів-робітників, робітників електротехніків, робітників і робітниць капелюшників та швітошниць, робітників і робітниць пробкової промисловості, робітників виноробів (бо рада не приставила списку своїх членів і звідомлення т-ва), хлібних робітників, євреїв-майстрів-заготовщиків усяких річей для обуюв, робітників майстрів, живописців, даєвників та оклейщиків, робітників парикмахерського цеху, робітників по обробці хімічних вєществ, модисток, швачок, спілку робітників і робітниць тютюнових, гільзових та коробкових фабрик (бо не повідомлено було про зміни в раді й не надіслано звідомлення спілки), робітників одеськ. казен. горіляничих складів (за теж саме) і т-во одеських журналістів.

Одмовлено в реєстрації т-ву взаємної допомоги одеських художників і професійним т-вам робітників меблю-столярного цеху та робітників мукомольної промисловості.

Артиль виноградарів. Серед дрібних власників виноградних садів на Поділлі виникає думка об'єд атися в артиль, щоб один одному допомагати при продажі винограду.

Кооперативний рух. На 1 января 1909 року не Київщині було 37 позичкових товариств. Баланс їх—342.700 карб., що складається з позичкового основного капіталу на 60.000 карб., власного—на 10.000 карб., заласного капіталу—на 11.500 карб., спеціальних капіталів—на 3.700 карб., вкладав за 189.600 карб. тимчасових позик на 54.000 карб., інших грошей колиз на 1.000 карб., чистого прибутку—на 12.500 карб. З цих грошей роздано в позичку членам 321.600 карб., в процентних бумагах та в касах і банках—11.500 карб., в товарах—400 карб., в майні—коло 3000 карб., втрати чистоті—більш 200 карб., готових грошей—5700 карб. Просрочених позик було на 10.600 карб. Членів числилося 12.600 чолов.

Розпочало діяльність т-во потребителів у с. Єзерні, васильківського повіту (Київщина). Членів у т-ві поки що коло 70 чолов; пай—5 карб.

Перше позичкове т-во на Кубані з'явилось 1894 року в ст. Тихорізькій, а 1903 р. розпочало свої функції і перше кредитове т-во. З того часу цих т-в усе збільшується й збільшується: на 1 января сього року тих і інших т-в на Кубані налічувалося більше 150, з 60.000 членів і капіталом більше як на 6.000.000 карб. Мало не 50 проц. оборотного капіталу складається з грошей, виданих у позичку з державного банку.

З життя «Просвіти».

Т-во «Просвіта» в Катеринославі минулої суботи, 4 апріля, у власному помешканні впрядило семіову вечерку. Виставлено було комедію Карпенко-Карого «Сто тисяч» і водевіль Старичконого, «Як кобаса та чарка—то минеться й сварка». Пієса було виставлено в бенефіє члена артистичної секції при «Просвіті» С. Шапка. Пієса спектаклю були танці до 2-х годин ноці.

В одеському т-ві «Просвіта» 4 апріля відбувся український спектакль. Виставлено було водевіль Грінченка «Миротворці». Пієса вистави були танці. 5 апріля в «Просвіті» виставлено було пієсу Кривиницького «Дай серцю волю—заведе в неволю».

Українське т-во «Просвіта» в Миколаїві влаштувало 4 апріля семіову вечерку для своїх членів і з танцями. Під орудою й при участі артиста М. Крємьова виставлено було «Панну Шугарку», жарт на 3 дії Володєвського.

За кордоном.

ТУРЦІЯ.

До останніх подій. Закордонні газети пишуть про причину контр-революції в Костянтинополі. Виявилось що настрєнчував людей проти младотурецького комітєта клерикальний союз «Ітїхаті-Мохамед» (ісламське єднання), який заснувався всього-на-всього кілька тижнів тому. Серед салдатів та духовенства цей союз почав

ширити такі чутки, ніби младотурецький комітєт має скасувати всі богословські школи, а найприхильніших магометанський вірі «софїт» виселити десь в Малу Азію. Пієша також по людях вигадка й про те, що офіцери в Ускюбі забороняють салдам згадувати в вечірній молитві султаноєв наймення. Ці наговори викликали велике обурення салдатів. А тут як-раз на передодні повстання в Костянтинополі надійшла телеграма з Дібри (південної Албанії), в якій гарнізон вимагав сповістити, чи ще живий султан. Цікаво зазначити, що саме на передодні військового бунта, увечері 30 марта в костянтинопольських газетах надрукована була нова програма младотурецького комітєта, який наважився стати отвертою політичною младотурецькою партією. Найцікавіші пункти цієї програми такі. В сенаті тільки третина членів мусить бути призначена султаною, а останніх треба вибрати; нікого неможна заслати без суду з одного тільки султаноєво наказу; в початкових школах вчителі школярів треба їхньою рідною мовою, а в середніх та вищих—мовою турецькою. Звичайно, що ця програма не до влодоби була ворогам младотурків.

ТЕЛЕГРАМИ

(і останні вісти з газет).

Діяльність уряду та адміністрації.

ПЕТЕРБУРГ, 5. Спростовується чутка про переговори в справі англо-російсько-американської згоди.

Як повідомляють «Нов. Время»,—гр. Воронцов-Дашков виїде до Петербургу, відвіля вже не вернеться знову на Кавказ.

МОСКВА, 5. Є звістка, що одинадцятій пірогєвський з'їзд дозволено; його буде скликано в Петербурі, в январі 1910 р.

Слав'янський з'їзд.

ПЕТЕРБУРГ, 6. Розпочався з'їзд слав'янських діачів. Зібралось більше 100 душ. Бере участь чимало членів Державної Ради та Думи. З'їзд одкрив голова слав'янського товариства, член Державної Ради, Нарішкін. Він висловив привітання і зазначив, що ідея слав'янства ніколи не загасне в душі російського народу і що в цей момент кризиса російським діачам треба точно з'ясувати собі те місце, яке слід зайняти Росії в майбутній боротьбі окремих національностей. З'їзд поділявся на п'ять секцій: 1) Про завдання сучасного моменту; 2) Про просвітну діяльність російсько-слав'янського товариства поміж інших слав'янських народів; 3) Про благодійну допомогу; 4) Про засоби до зближення слав'янських народів; і 5) Про скликання всеросійського з'їзда слав'ян та про організацію всеросійської слав'янської виставки.

Труси та арешти.

ПЕТЕРБУРГ, 5. З Ваку до Петербурга приставлено 22 заарештованих по підозріванню в тім, що вони хотіли пограбувати пароплав «Цесаревич». Іх посажено в Петропавлівську фортецю.

МОСКВА, 5. «Русск. Слово» телеграфує з Симферополя: Затримано звичайного Гердика, каторжника Савочкіна, що раніш убив тюремного лікаря Раєвського. Затриманий призначався у злочини.

ОДЕСА, 5. Шістьох студентів за те, що вони намовляли пристати до забастовки та переходували нелегальну літературу, з приказу градоначальника посаджено під арешт кожного на два місяці.

ХАРЬКІВ, 5. В селі Михайлівці, мєлїтов. повіту, було знайдено грозову бомбу. Підчас трусу троє грабінників почали стріляти в поліцію. Поранено городского, урядника та стражника.

За кордоном.

Революція в Турції.

КОСТЯНТИНОПОЛЬ, 5. За три минулих ноці в казармах вбито коло 50 офіцерів, що були вихованцями військової школи. Чатаджинські та Хадемкоєвські укріпленні захоплені комітетчиками. Авангард комітетського військо підійшов до Спортакуї за 37 кілометрів біля столиці. Парламентська депутация повернулася ні з чим. Комітєт вимагає серйозних гарантій. До Чатаджі прийшло 3000 салдатів, увечері повністю прибути 8000 та вранці другого дня 15.000 душ.

КОСТЯНТИНОПОЛЬ, 6. Кореспондентів Петербурзького Телеграфного Агентства повідомляють, що авангард комітетського військо пересунувся ще ближче до столиці і що до нього підійшло нове військо.

В палаті депутатів члени комісії, що посилаєся на переговори з військом, повідомляють, що салдати не дали ніяких обіцянок, бо кажуть, що постанова буде залежати від їхнього начальства. Крім того вони не задоволені запевненнями депутатів і вимагають гарантій, що свободи не буде зламано. З пропозиції одного депутата, палатого обрано депутацию з десятиох душ, яким доручено обходити казарми тутешнього гарнізона і примусити салдатів запрягтиги те раз конституції.

ТАВРИЗ, 6. Становище з кожним днем все гіршає. В городі вистачить хліба на 4 дні. Сатар-хан та Багір-хан відмовили дати голодним хліба з своїх запасів. Пекарня зачнено. Фідаї не дозволяють чужинцям виїздити з Тавриза. Консульської пошти не послано, бо почтових коней забрано фідаями в Джульфі.

КОСТЯНТИНОПОЛЬ, 6. Палата прийняла запитання од уряду про біжку вірмен в Ададі. Прочитано суду надісланих палаті по телеграфу

пропозицій що до оборони. Відповідь палата дасть завтра.

ВІДНІБ, 6. Сог Bureau" телеграфують з Софії: Агітація поміж людністю, а особливо поміж офіцерством про те, щоб Болгарія ув'язалася в турецькі справи, збільшується. "Вечерня Почта" вимагає, щоб Європа дала Болгарії мандат втихомирити Турцію". Офіційна газета "Время" каже: "Коли не пощастить негайно припинити анархію в Турції, то з погляду людскости і власних життєвих інтересів на Болгарію лягає обов'язок втихомирити Турцію".

"Сог Bureau" телеграфують з Константинополя: "В Трапезонті 4000 та в Ерайджазі 15000 душ готових вирушити на Константинополь. Сподіваються зміни кабінета".

ПЕТЕРБУРГ, 6. Военний міністр буде фортеці в Константинополі, щоб витримати напад молодотурецького війська. На вгирях Стамбула та околишніх постановлено батареї.

Молодотурецьке військо рішучо обстоює за повну конституцію. Всі вмовлення як з боку парламентської депутатури, так і представників влади, щоб військо перестало готуватись до бою, не дали ніяких наслідків.

Військо константинопольського гарнізону заперечало бути вірним султанові та своїм начальникам. Двадцять батальонів, вірних султанові, пішли на Чатаїджу. Тимчасом молодотурецьке військо вишло з Чатаїджі. Сподіваються великого кривавого бою.

В константинопольських вищих колах зробила величезну сенсацію звістка про те, що принц Реджа, якого молодотурці вважали за кандидата на престол, не знає куди шев. Переказують, ніби Реджа втік в Чатаїджу, де став на чолі молодотурецького війська. Є чутка, що султан надзвичайно цим зтурбований.

Є чутка, що молодотурецький комітет, коли тільки перемога буде на боці молодотурців, скине султана. Тепер поміж молодотурців дуже популярна ідея заснування в Турції республіканського ладу.

Література, наука, умілість і техніка.

— Вийшло ч. 5 і 6 журналу "Учитель". Зміст його: Ю. Словачкий. "Мій заповіт".—В. Шурат. "Шевченків Іван Підкова".—Іван Раковський. "Темниці життя".—о. Ю. Дуткевич. "Віджит з пасичництва".—Іван Раковський. "Вудучність нашої землі".—В. Левіцький. "Матерія і її переміни".—Іван Юцишин. "Ідея кооперативів в педагогіці".—Іван Юцишин. "Букварь науки неграмотних укладу Онуфрія Солтиса".—3 часописей і журналів".

— На Великодних святах у Полтаву приїздив проф. історії і письменства в Стокгольмському Нобілівському інституті Альфред Іенсен, щоб зібрати деякі додаткові матеріали за своїм монографією про гетмана Мазепу, яку він зараз пише. За 4 дні пробуття у Полтаві проф. Іенсен оглянув місцеві музеї та всі пам'ятки і одвідав шведську могилу.

Театр і музика.

— Український клуб. Вечір камерної музики, улаштований цей невіді в укр. клубі, представив виключно цікаву як програму, так і виконавців. Першу, за винятком віолончельного соло Ареського, було складено з творів найвидатніших німецьких композиторів початку XIX віку — Бетховена, Шуберта, Вебера, і Мендельсона. Що ж до виконавців, то серед них були такі імена, як д-ка Іздебська, д-ка Вонсовська, М. В. Лисенко та інші.

Велике враження справила своєю грою на віолончелі д-ка Іздебська. Це цілком закінчена артистка з широким благородним тоном, віртуозною технікою і високо-розвиненим естетичним смаком. Ці властивості молоді артистки проявлялись однаково повно як у соло, так і в ансамблях.

Майже бездоганно пройшли також вокальні квартали, в яких партію сопрано співала д-ка Удовенко, альт — д-ка Шило, тенора — д. Костів і баса — д. Шило. У всіх номерах програми партію фортеп'яна виконував М. В. Лисенко, отже само собою розуміється, що з розбитого клубного роля було витягнуто все можливе.

Одвідувачі нашого клубу повинні бути дуже в язичним учасникам концерту за високе естетичне задоволення, доставлене їм. Особливо ж вони мають дякувати М. В. Лисенка як за його видиму працю (аккомпанімент і участь в ансамблях), так і за його працю невидиму, себ то за організацію концерту й за художнє кермування ним.

— Театр Крамського. Камерний вечір пам'яті Шопена, що відбувся 3 априля, справив дуже симпатичне враження. Програму було укладено старанно і з смаком: соната В-молі, Три, пісні Шопена. Було ще обіцяно хороше співі й апофеоз, але цей № було викреслено з програми — й дуже добре зроблено.

ни сонати, знаменитий Marche Finebre і Finale, пройшли досить блидо.

Тіо пройшло нерівно. З боку художнього тут безперечно домінував д. Берглер (скрипка), який давно вже зарекомендував себе першорядним артистом. З боку звукового панувала д-ка Метельнікова (роаль). Таким чином, на долю д. Хорошанського (віолончель) лишалось тільки водити смичком по струнах і подавати репліки. Розуміється, що така гра не може підходити під розуміння художнього ансамблю. Не зважаючи, однак, на це, деякі частини тріо, як скерцо й особливо адажіо, пройшли гарно.

Пісні Шопена виконували артисти опери д-ка Воронєць і д. Босе. Першу ми ще зпочатку сезону ставили дуже високо й прокували їй блискучу будучність. На шм вечері д-ка Воронєць ще раз довела, що наша оцінка її даних ніскільки не прибільшена. Що до д. Босе, то він показав себе таким самим гарним естрадним співцем, як і оперним артистом.

Дублюки, коли взяти на увагу популярність Шопена, цікаву програму й високий рівень виконавців — було знадто мало. Очевидно, конкуренція з фарсом не під силу навіть таким велетням, як Шопен.

Лист до редакції.

Високошановний п. редакторе! На одмовтеся надрукувати в щоденній газеті "Рада" ширшу подяку хоробі підрудою д. Ромеєвського, С. Ліпковському, М. Кузьменкові, М. і С. Трохименкам, Г. Федоренкові і іншим, хто брав участь у вечері, присвяченому в Нижнєдніпровському 48 роковинам смерті Т. Г. Шевченка.

Упоряджачки вечора: В. Курінний, Т. Татарин, Т. Мітрус, Ів. Левартівський. Ст. Н.-Дніпровськ. 15/IV 1909.

ДОПИСИ.

(од власних кореспондентів).

М. СМІЛА, черкаського повіту (на Київщині). Весна у нас свого року почалася таки досить пізно. Сніг, котрого за зиму навалило чимало, хоча й скоро зійшов, та не зважаючи на це теплий соняшний день в марті було знадто мало, та й тепер щось не видно й. На дворі все пасмурно та холодно. На святах оце навіть кілька разів зривався сніг, а один раз таки добре вкрив землю, хоча зараз же й ростав.

Весняні снігові води багато настигло в р. Тясмині, що протекає по біля Сміли. Застави на Яхновій греблі, що запружає коло Сміли Тясмин, були підняті цілий місяць март.

З деяких сел надходять звістки, що там позирвало греблі. Так в с. Прусах, черкаського повіту, вирвало греблю; в с. Березяках теж вирвало; і затопило було щось коло 20 селянських хат. Тепер поки ще не роблено нової греблі, люде через річку перевозяться на човнах.

Де-хто з селян ще до Великодних свят з'орав на ярину, а в константинопольській та й інших економіях, рафа Бобринського, де поле було з'оране наазіб (з осени), навіть уже овес посіяли.

С. КРУТИЙ БЕРІГ, дубенського повіту (на Полтавщині). Вільша частина наших селян переживає зараз скрутні часи, бо починається голод. Навколо себе окутане сумом і журбою. Скряв невеликі картини: злиди, куди не глянь — побачиш або неогорожений горіод, або обмилану хату — до все забрато на топливо. А в хаті — ні шматка хліба. Лиш чути часто крик голодних і обшарпаних дітей та тихі гіркі сльози нещасної матері. Тай не диво.

Економічне становище селян дуже й дуже скрутне. Вільше двох третин усієї землі нашого села знаходиться у двох-трьох поміщиків, остання ж, сама гірша, в руках селян. Земелька ця порізана на маленькі клатки і пороскидана по всіх усядах. Іноді десятина розбита на 8—9 клатків. Працює, поливає гірким потом та сльозами селянина свій шматок, але скупо він награждає його за важку працю.

Нав'яз би де трохи, та ніхто не дає, а де і можна, то орендна десятина коштує 18—20 карб., а то й більш. І доводиться купувати вже після Різдва хліб.

Багато селян таких, що зовсім не мають поля і клатки, окрім мізерного шматочка ґрунту, що колись дано, як випускали на "волю". Частина цього бідного селянина заробляє трохи і сяк-так перебивається ткацтвом і кошками, які плетуть у нашому селі, але і тут явилася біда. Колись було кошків коштує 10—12 коп., а куль рогово 5—6 коп., а тепер куль коштує 30—35 коп., а кошків 5—6 коп. Покупці на ці кошків, наші селяне — глотаї як увідуть в згоду не робить "конкуренція" то за що хочуть, за те й беруть.

Даліє звнаки так звані дні "свободи" і нашим селянам. Після двох трьох "митингів" і постановлення приговора в першу Думу, почалась "свобода" рубки дерева і міряння землі панської, і от за це прийшлося побувати у Вологодщині молодшим хлопцям по 2 роки. Гадали селяне, що на тім і кончиться, та ні: вийшли повістки на 30 априля в окружний суд, за порубку дерева у тутешнього поміщика.

Думають селяне виправдатись, та Бог його святий знає. Доказів нема ніяких, а тільки те, що прикачки

пізнав у постройці дерево панське. Але єсть такі комори, що постройні 5—6 років тому, а порубка "совершенна" 4 роки тому, тимчасом на тих коморах і "впізнали" панське дерево.

Піштво. Кражі. Бійка. Це часто буває на селі в нас. І от через це все наші селяне склали приговора про закриття "шкालнів" та вже і п. земський начальник затвердив, і послано коло трьох місяців, а проте не закривають. Балакають, ніби не закривають, поки не вийде, "контракт" на будівлю, а йому ще коло 2 років до кінця.

Г. МИКОЛАЙ (на Херсонщині). Наш "союз" Архангела Михайла" було замов на який час, а оце знов проявив свою "діяльність". Скортілось йому сердешному впорядкувати вечір пам'яті М. В. Гоголя. Для цього рада "союз" скликала загальні збори членів, щоб добре обміркувати програму святкування. Перші збори не відбулись, бо явилось тільки 47 усіх членів. На другий раз знов прийшло стільки, але засідання як друге, відбулося. Казали промови; між иншими ораторами д. М.—ов охарактеризував Гоголя ось якими словами: "Гоголь — це небезпечна була людина, котра дуже вороже ставилась до істнующего монархічного ладу; та й взагалі, Гоголь був малорос, а малороси, як ви знаєте, усі анархичні. Святкувати Гоголя — це значить виступати проти правительства"... Нещасному ораторові не дали і скінчити свою промову, бо піднявся такий галас, що не чути було й дзвоника голови. Чути було тільки вигук: "Револуціонер" (!), "Кидюга", "Оселя" та багато нецензурних слів. Коли через півгодини все заспокоилось, то д. М.—ва було виключено з засідання, котре потім тягнулось аж за північ, але не рішено було, чи буде ювілейний вечір, чи ні.

Оттакіх засіданнів ще було двох, але й досі нічого не чути про ювілейний вечір "союз".

ЗМІВСЬКИЙ ПОВІТ (на Харківщині). Під впливом закону 9 поября і через заходи тутешньої землекрепительної комісії більшість селян слобід Михайловки, Рівняки та Преображенського (Кабанячого) постановили поділити свою громадську землю на одрубні шматки. Слободи ці великі і тому цікаво, чим скінчиться ця проба насадити в нас селянські хутори. Останні 2 роки в нас помічається значний переселенський рух у Сибір на вільні землі. Цим користуються сільські глотаї і скупують у переселенців їхню землю за півдарма: за десятину платять 75—120 руб. замість 250. Один багачир Сотніков скупив у московському селі Ленівці з 90 наділів, тоб-то до 800 десятин, далі всю цю землю йому вяржують в одній шматку, і новий поміщик готовий. В інших селах змівського повіту багачі теж не дрімать та скупують селянську землю, де тільки можуть. Таким побитом і в нас, як і скряв тепер повелоси, народжується "хозий" ственний мужикоз", що вибивається "на панську лінію" і прибирає до рук сільську голоту.

Листування редакції.

В. Листичуков. Словарь В. Грінченка в редакції коштує 7 карб. (всі чотири томи).

Справочний одділ.

Календарні відомости. Вісторок, 7 априля. Св. Георгій сп. митр. Митга, пр. Данила, прчч. Акилина. Сх. сою. 4 год. 58 хв., зах. сою. 7 год. 1 хв. Повний місяць настає в 6 г. 53 х. р. 7—1885 р. номер української учовий Костомаров.

Редактор М. Павловський.

Видаєць С. Чижченко.

Оповідстки.

письмо ВРАЧА

(Видержка). "Ді вряту, уже около 20 л. стражду ЗКЗІМОЮ лівою, переживав массу средств, добывал у многих врачей специалитетов и все безуспешно. Около готов воспользоваться Вашим средством "ЛАНИН" и прошу Вас выслать мне наложен платке. Бываю орелно въ количествъ какое найдете нужным и на плату, какую найдете необходит. — я съ удовольствіем выкуплю и налучи примать это средство". Желтитор врач Т. В. ВУ-ИИ. Въ отгвѣтъ я выслать 2 БАН "ЛАНИН" и три-четыре днѣ съ почты получить. ТЕЛЕГРАММУ: "Выслать 2 бани ВУ-ИИ" а также открь писмо (назвирекка) "За Васъ "ЛАНИН" средство Васъ слабо, постъ употребити 3-хъ драхмъ, назъ на личъ ЭКЗЕМА ПРОПЛА, вотъ уже ИДЕЯ, КАКЪ я мою личю водою ИДЕЯ МЯЛОМЪ и мазъ больше не употребити."

"ЛАНИН" — это дивнѣчайшее средство, которое очень быстро и успѣшно ЭКЗЕМУ, ЛИШАИ, сыпь, золотуху, язвы, прыщи, ожоги и т. д. ЗУДЪ и БОЛЬ прекратитъ почти моментально. Цена 4 р. 30 к. в РОСТОВѢ, Казанская улица, № 20. С. Петербургъ, Высшаяя налож. платке. Пересылка по почтовому тарифу. Мило "ЛАНИН" противъ недостатковъ которуоко 75 к. патентованная шкура "ЛАНИН" кор. 1 р. и личной крѣмъ "ЛАНИН" банъ 2 р. Вѣдете въ аптекахъ и аптекарскихъ магазинахъ. 0-250-746-1

Студент шукає уроків чи іншої роботи. Звертатись листом: Тимофіївська № 4, кв. 6—Дм. Сумневич. 2-754-2

ПРИ ОКРАЙНІЙ КОНСУЛЬТАЦІІ присяжних повірених та їхніх помішачів істнує європейський відділ, що подає юридичну допомогу незможному європейському населенню по питанню істнующего законодавства про єврей. Поради подаються як через листи, так і усно. Адреса консультації: СБург, Суворовський пр. 43. 0-756-1

ВИЙШЛИ В ПРОДАЖ НОВІ КНИЖКИ ПРО ПЕРЕСЕЛЕННЯ.

1. О. Мицюн. Про переселення на Амур та в Усурійський край. Ціна 5 к.
  2. О. Мицюн. Переселення в західній Сибір. Губерній: Тобольська, Томська з Алтайським округом, Ємійська; Области: Забайкальська, Иркутська, Якутська. (3 7 малюнк.) Ціна 8 к.
  3. О. Мицюн. Переселення в Степовий, Киргизський край (на Сірій клин). Области: Турайська, Уральська, Акмолинська, Семипалатинська. Ціна 7 к.
- Усі три книжки вислаються банделювою по пошти кожному, хто пришле 24 коп. пошт. марками.
- Склад видання в "Українській Книгарні", Київ, Безаківська № 8.
- Книжки того-ж автора: Про пієні Полтавщини та їх заодорювання. 3 14 малюнк. і 1 картою. Ціна 15 к. Веремійська Колявщина (друкується). 20-726-10

велос. міци. сірі—9 р. 40 к. червоної—11 р. 50 к. за компл. г. Кременчуг, І. Носенко. 00-725-11

Мужське вбрання форм. штат. шню і перероблюю по сам. дост. цін. М. Я. Вдовенко. На розі М.-Влад., вхліз з Іваа. ул. 10-742-6

Видавництво "БУДУЧИНА"

О. Олесь.

"Поезії" КНИЖКА ДРУГА Ціна 1 карб.

"Молодая Украина." В перекладі Ів. Рукавішнікова. Ціна 1 карб.

Склади видання: "Українська Книгарня". Київ, Безаківська, 8; Книгарня Л. Н. Вістинка, В. Володимирська, 28; Книжний склад "Общественной пользы". Петербург, Больш. Подъячская, 39. 0 700-18

Бд "Української Книгарні" У Києві, Безаківська, 8.

Подаємо до відому всіх наших заказчиків, що ВСЕ ВИДАННЯ "Історії України-Русі" М. Аркаса РОЗПРОДАНО і добути цю книгу можуть тільки рокові передплатники газети "РАДА", що виплатить 8 карбованців. 0-656-26

Видавництво "Український Учитель" випустило НОВУ КНИЖКУ ГР. ШЕРСТЮК. Українська граматика для школи. Частина друга (Складна) ЦІНА 25 коп. 00-714-9

Склад видання в Українській Книгарні, Київ, Безаківська, 8 і в кн. Л. Н. Вістинка, В. Волод. 28. Там-же продається "Українська Граматика" частина перша. Ціна 20 коп.

ВИДАВНИЦТВО "УКРАЇНСЬКИЙ УЧИТЕЛЬ" видало такі книжки:

1. Гр. Шерстюк. Українська граматика для школи. Частина I	20 к.
2. С. Черкасено. Про небо. Популярна астрономія. Частина I	20 к.
3. Діткам. Казки й вірші	3 к.
4. Як вродилася пісня. Казка	2 к.
5. Убогий янд. Казка	2 к.
6. З. Теплуєв. Пустун Розбашачко. Казка. Перекл. В. Грінченка. 3 мал.	2 к.
7. Бр. Греліус. Казки. Книга I. Переклад Гр. Шерстюк	3 к.
8. С. Черкасено. Граматка. (Вукварець)	5 к.
9. Ол. Кюніський. Арифметика для українських шкіл	10 к.
10. Б. Грінченко. Про книги. Як їх вигадано друкувати	10 к.
11. М. Загірній. Який був лад в Афонській державі	10 к.
12. Гр. Шерстюк. "Світло"—Літературний ілюстрований збірник для дітей. Ц. 35 коп., на краемому папері	60 к.
13. В. Колюбов. Про людське тіло. 3 малюнк.	15 к.
14. З. Толієв. Казки. Перекл. В. Грінченка. 3 малюнками	8 к.
15. Д. Дорашенко. Білоруси і їх національне відродження	5 к.
16. В. Доманицький. Словаки. Про їх життя та національне відродження. 3 малюнками	10 к.
17. С. Черкасено. Про небо (популярна астрономія). 3 малюнк. Частина II.	15 к.

Склад видання в Києві, в українській книгарні—Безаківська № 8; і в кн. Л. Н. Вістинка, В. Володимирська № 28. 0-69-17

ДРАМИ Й КОМЕДІІ. Переклад під редакцією Б. Грінченка.

1. ІБСЕН Г. Підпори громадянства. Ком. на 4 дії пер. М. Загірній. Дозв. до вист. 16 ма 1907. № 5693, ц. 30 к.
2. ІБСЕН Г. Зорос народові. Пер. М. Загірній. Дозв. до вист. 11 окт. 1907. № 10606, ц. 30 к.
3. ІБСЕН Г. Прямари. Др. 3 д. Пер. М. Загірній. Дозв. до вист. 13 вся. 1907 № 16712, ц. 30 к.
4. МІРБО О. У золотих вайданах. Ком. на 3 д. Пер. В. Грінченка. Дозв. до вист. 7 янв. 1908. № 1864, ц. 35 к.
5. МЕТЕРЛІН М. Мовна Ванна. Др. 3 д. Пер. М. Загірній. Дозв. до вист. 18 дек. 1907. № 1865, ц. 30 к.
6. ЗУДЕРМАН Г. У рідній сем'ї. Др. 4 д. Пер. М. Загірній. ц. 30 к. Дозв. до вист. 20 февр. 1908. № 1987, (Прав. Вѣстн. 16 марта 1908, № 62).
7. ІБСЕН Г. Іпра. Др. 3 д. Пер. М. Загірній. ц. 30 к. Дозв. до вист. 3 марта 1908. № 2659, (Прав. Вѣстн. 8 апр. 1908, № 80).
8. ІБСЕН Г. Їда Габлер. Др. 4 д. Пер. Н. Грінченко. Дозв. до вист. ц. 30 к. 3 марта 1908. № 2659, (Прав. Вѣстн. 8 апр. 1908, № 80).
9. ГАУПТМАН Г. Візник Гешель. Др. 5 д. Пер. В. Грінченко. ц. 30 к. Дозв. до вист. 20 марта 1908. № 3117, (Прав. Вѣстн. 8 апр. 1908, № 80).
10. ШНЦЛЕР А. Забавки. Др. 3 дії. ц. 30 к. Пер. В. Грінченка. Дозв. до вист. 28 июля 1908. № 7014.
11. ШІЛЛЕР Ф. Візьгальм Тель. Др. 5 д. Пер. В. Грінченка. Ціна 30 коп.
12. ІБСЕН Г. Ліпка з моря. Др. 5 д. Пер. Н. Грінченко. Ц. 30 к. Дозв. до вист. 13 сент. 908. № 8355.
13. ГАУПТМАН. Перекр сходом сонця. Др. 5 д. Пер. В. Грінченка. Ц. 30 коп. Дозв. до вист. 8 окт. 1908. № 9421.
14. ЗУДЕРМАН Г. Кінець Содомові. Др. 5 д. Пер. М. Загірній. Ціна 30 коп.
15. ЗУДЕРМАН Г. Огні Іванової поці. Др. 4 д. Пер. Н. Грінченка. Ц. 30 к.
16. ІБСЕН Г. Рімергольм. Др. 4 д. Пер. Н. Грінченко та М. Загірній. Ц. 30 к.
- ГРІНЧЕНКО Б. Драми й комедії. І. Ясні зорі. Др. 5 д. П. Нахмаріло. Ком. 3 д. Ш. Степовий гість. Др. 5 д. ІУ. Серед бурі. Др. 5 д. V. Арсен Яворенко. Др. 5 д., 1 р. 50 к. Дозв. до вист. перші чотирі 1 мая 1902. № 3654—3657, а останія по рукопису, без третьої дії, під заголовком: "На громадській роботі" 16 февр. 1904. № 1780.
- ГРІНЧЕНКО Б. Н. Новий шль. Др. 5 д. Дозв. до вист. 5 іюня 1906. № 5216 (Прав. Вѣст. 1906 № 141), ц. 30 к.
- ГРІНЧЕНКО Б. Мртворці. Жарт на 1 дію. Ц. 10 к. Доз. до вист. 27 авг. 1908. 00—236—11